

EL TEXT COM A OBJECTE CRÍTIC: TEORITZACIÓ DEL PROCEDIMENT EXEGÈTIC EN L'ANÀLISI CRÍTICA DEL DISCURS

INTRODUCCIÓ

El tema d'aquesta ponència sorgeix de la meua experiència com a professor de programes universitaris sobre comunicació, llengua, mitjans de comunicació i cultura, i del meu interès per les teories socials crítiques que formen el teló de fons per al camp que coneixem amb el nom d'anàlisi crítica del discurs (ACD). Com a professor m'he hagut d'enfrontar al de vegades complex problema d'aplicar els principis de l'ACD a la pràctica amb textos a classe i intentar desenvolupar un procediment factible per a les anàlisis conduïdes pels estudiants i les discussions que generen. En la meua investigació sobre aquestes qüestions he trobat certes perspectives en la teoria social crítica que resulten especialment útils a l'hora de plantejar un procediment per a la lectura crítica de textos, i són aquestes perspectives les que conformen el tema d'aquesta ponència. En aquesta argumentació m'agradaria presentar una visió alternativa del procediment exegètic en l'ACD que no es basa en la classificació sistemicofuncional del text de Halliday (Halliday 1978, 1994; Halliday & Hasan 1989). Crec que basar-se en un model sistemico-funcional del text per a l'ACD no resulta del tot adequat per a un mètode d'anàlisi del discurs que, per la seua relació amb la teoria social, es considera *crític* a si mateix. També m'agradaria suggerir que l'enfocament de Halliday és problemàtic, en el sentit que la seua complexitat terminològica i conceptual és tal que podria ser un obstacle a l'hora d'introduir l'ACD a un públic més ampli, especialment quan, com he pogut comprovar, la majoria de les persones a les quals s'introdueix l'ACD per primera vegada tenen poc o cap coneixement de lingüística. Es tracta d'un problema que han detectat diversos analistes crítics del discurs. Fairclough (2003: 6), per exemple, s'ha referit a la «prohibitiva terminologia tècnica» de l'ACD i a l'esforç que s'ha de fer per tal de «recontextualitzar aquest camp d'investigació de manera que es transforme, potser d'una manera bastant radical, en un model útil per a objectius educatius» (Fairclough 1999: 80). Fowler (1996: 8-9) també ha comentat que l'ACD pot ser alhora «abstracte i difícil» i que els seus conceptes «han d'explicar-se de manera més clara» si volem que els estudiants facen un treball crític

efectiu amb els textos. Comentaris similars han fet també Toolan (1997) i Wallace (1992, 2003).

Tornant a la primera qüestió, m'interessa explorar una teorització crítica del procés que es pot aplicar a la lectura crítica de textos i també, a classe, a la discussió que normalment els acompanya. En teoritzar aquestes dues qüestions —el procediment de lectura crítica i el procediment de discussió— un dels meus objectius és donar una orientació al procediment pel qual diverses perspectives crítiques i postestructuralistes entren en diàleg. Anomene aquest enfocament tractar el Text com a Objecte Crític (TACO, per les sigles en anglès) (O'Regan 2002). Les majors influències teòriques sobre aquesta qüestió són Theodor Adorno, Jacques Derrida i Jürgen Habermas, i són les seues perspectives les que formen la part principal d'aquesta ponència. És fonamental per al model TACO fer una reelaboració teòrica i pràctica dels paradigmes procedimentals en l'ACD que prenga com a base les perspectives procedimentals dels treballs d'aquests pensadors. Això afecta, en especial, al paradigma procedimental que s'associa amb la visió tridimensional del discurs de Fairclough (1989, 1992, 1995, 2001). Aquest paradigma és el centre d'atenció d'aquesta ponència ja que és el que més s'ha desenvolupat socioteòricament en relació amb les perspectives que m'agradaria presentar. Una vegada aclarit això, moltes de les observacions aplicables al procediment de Fairclough també s'apliquen a procediments relacionats amb la Lingüística Crítica (Fowler *et alii* 1979; Kress & Hodge 1979; Fowler 1996), la Consciència Lingüística Crítica (Wallace 1992, 2003) i l'ACD en general.

EL PAPER DE LA TEORIA SOCIAL EN L'ACD

Una de les raons per les quals l'ACD s'anomena crítica és la seua associació amb la teoria social crítica. Si observem com l'ACD es teoritza a si mateixa, es pot veure com s'estableix la relació amb la teoria social. Podem utilitzar els tres nivells del model de discurs de Fairclough per a il·lustrar-ho (*Taula 1*).

Text	Halliday (Lingüística sistemicofuncional: dialèctica del text i el context)
Pràctiques discursives	Foucault (ordre del discurs) Bakhtin (intertextualitat) Pêcheux (interdiscurs)
Pràctiques socials	Marx (ideologia) Gramsci (hegemonia) Althusser (aparells ideològics de l'Estat) Foucault (poder)

Taula 1. Relació entre el discurs i la teoria social en l'ACD
Basat en Fairclough 1989, 1992, 1995, 2001

Hi ha tres nivells de discurs en el model de Fairclough: el text, les pràctiques discursives i les pràctiques socials. Fairclough teoritza cadascun d'aquests nivells en referència a un cos de pensament específic. En el nivell de pràctiques discursives, el grup de teòrics en el qual ens basem compta amb Foucault, Bakhtin i Pêcheux. En el nivell de pràctiques socials trobem Marx, Gramsci, Althusser i de nou Foucault. Cada pensador aporta una perspectiva particular a la concepció del discurs de Fairclough. Aquest conjunt d'influències és bastant ampli i la taula 1 no les inclou totes. Hi ha treballs d'altres teòrics que podrien afegir-s'hi, sobretot en els nivells de pràctiques discursives i pràctiques socials (Chouliaraki & Fairclough 1999). Aquest no és el cas, però, en el nivell del text, on l'ACD s'ha basat més o menys exclusivament en la lingüística sistemicofuncional de Halliday. Trobem dues raons per a aquest fet: la lingüística sistemicofuncional no solament ofereix un útil llenguatge gramatical de descripció, sinó també un context procedimental a partir del qual es poden dur a terme les anàlisis textuals, i això ha fet que siga atractiu com a model de procediment per a l'ACD. M'estic referint a la classificació teòrica que fa Halliday (1978, 1994; Halliday & Hasan 1989) del text i context en, d'una banda, les metafuncions ideacional, interpersonal i textual, i de l'altra, en camp, tenor i mode. Fairclough (1989, 1992, 2001) i Wallace (1992, 2003), per exemple, basen els seus procediments per a l'anàlisi textual en la classificació text-context de Halliday, tot i que Fairclough l'ha adaptada i ha donat a les metafuncions del text uns noms una mica diferents: *experiencial*, *expressiva*, *identificativa* i *connectiva*. Les funcions *expressiva* i *identificativa* representen una divisió en dos de la funció interpersonal de Halliday. Fairclough (*passim*) també reformula i desenvolupa la dimensió contextual de Halliday d'una manera més socioteòrica mitjançant la seua concepció de *l'ordre del discurs*, un terme que pren de Foucault (1981).

La classificació de text i context de Halliday és una de les descripcions fonamentals en Lingüística —i en Semiòtica— sobre la manera en què els éssers humans construeixen les relacions de significat del seu món. Tot i que menys reconegut explícitament, també és un model dialèctic en el sentit que aplica a la llengua el mateix que la dialèctica de Hegel aplica a la raó i la dialèctica de Marx aplica al materialisme històric. I és en la dialèctica de Halliday entre el text i el context on els éssers humans fan el seu món coherent i comprensible. La naturalesa dialèctica de la classificació text-context de Halliday i la relació teòrica que té amb interpretacions dialèctiques hegelianes i marxistes sobre el desenvolupament històric humà són uns dels principals factors que fan que la classificació de Halliday siga tan atractiva per a l'ACD. És, en molts sentits, fonamental per a la interpretació de la llengua com a pràctica social que fa l'ACD.

A pesar d'aquestes clares recomanacions, encara no resulta del tot convincent la idea de basar-nos en Halliday per a una teoria crítica del procediment al nivell del text. I és que la Lingüística sistemicofuncional de Halliday en realitat no és una teoria social crítica, i aquesta és la clau. Perquè siga una teoria social crítica ha de tractar filosòficament de qüestions relacionades amb la naturalesa històrica, política, econòmica i cultural de l'ésser social; les seues idees i ideologies, les seues institucions i estructures de poder, el seu context i sentit social. En introduir-se en

el debat sobre la naturalesa i el lloc de la raó, la veritat, el saber i la comprensió durant allò que molts consideren una època posterior al Segle de les Llums, una teoria social crítica és aquella que pren part en el discurs filosòfic de la societat moderna tardana (Habermas 1987a; Giddens 1990; Harvey 1990; Jameson 1998; Chouliaraki & Fairclough 1999). Dins del marc de la filosofia occidental recent hi ha dues tradicions de la teoria social crítica que resulten interessants per a aquesta ponència. Una tradició s'estén des de Hegel fins a Marx fins arribar a la teoria crítica de l'Escola de Frankfurt, i l'altra s'estén des de Nietzsche fins a Heidegger fins arribar al postestructuralisme de Foucault i Derrida. La lingüística sistemicofuncional de Halliday, tot i la seua naturalesa dialèctica, no és aquest tipus de teoria social. Per tant, si l'ACD ha de teoritzar procediments crítics per a l'anàlisi de textos i ha de ser 'crítica en tot moment', ha de mirar més enllà de les categories funcionals de la lingüística sistemicofuncional i buscar aquests procediments en la teoria social crítica. Potser aleshores la lingüística sistemicofuncional pot convertir-se en un recurs lingüístic d'una teoria crítica del procediment, en lloc de convertir-se en el procediment mateix com ha fet fins ara. Els treballs dels tres pensadors següents semblen especialment adequats per tal de dissenyar aquest procediment: Adorno (1967, 1973, 1974, 2000), Derrida (1976, 1981, 1988, 1995) i Habermas (1984, 1987a, 1987b, 1989, 1992, 1996). Adorno i Derrida són importants per les tècniques procedimentals de problematització analítica que ambdós utilitzen en el seu treball; i Habermas és important perquè la seua filosofia es caracteritza per una preocupació pels procediments de discussió. La Taula 2 il·lustra aquests aspectes del treball de cadascun dels pensadors.

Adorno	Procediment: crítica immanent dels objectes
Derrida	Procediment: deconstrucció de textos
Habermas	Discussió: esfera pública; acció comunicativa

Taula 2. Teoria Social Crítica i el Text com a Objecte Crític

Dedique la resta d'aquesta ponència a una descripció d'aquestes perspectives i com poden aplicar-se al text mitjançant una proposta de procediment per a l'ACD. També suggerisc un context per a la lectura crítica (Text com a Objecte Crític) que es basa en aquestes perspectives i que els professors i estudiants poden emprar a classe.

LECTURA CRÍTICA: ADORNO I LA CRÍTICA IMMANENT DE L'OBJECTE

Una raó immediata per considerar Adorno és que en el seu treball combina un interès per la filosofia amb un interès per l'anàlisi de textos. Això inclou, per exemple, extensos comentaris crítics sobre els programes de televisió i la cultura televisiva americana (Adorno 1957, 1967), sobre els discursos i la propaganda dels

agitadors feixistes i grups extremistes americans (Adorno 1994), i 'una anàlisi de continguts' d'una columna astrològica diària publicada en *Los Angeles Times* (Adorno 1994). També va escriure molt sobre jazz, música clàssica i teatre (Adorno 2000). A diferència de Foucault, que en els seus estudis sobre el discurs va obviar en gran manera els textos i la seua anàlisi, Adorno sembla haver-hi posat gran interès. I això, des de la perspectiva de l'ACD, sembla prometedor.

Tot i que Adorno s'interessava pels textos, sobretot pels textos de la cultura de masses, preferia fer-ne comentaris crítics generals i no practicava estrictament un enfocament analític del discurs. Es reservava les seues anàlisis i mètodes més sistemàtics per a la filosofia, i en aquest apropament a les qüestions filosòfiques és on podem trobar un procediment més detallat. L'enfocament que va adoptar per a tractar les qüestions filosòfiques va rebre el nom de *crítica immanent*. Aquest mètode era comú a gran part de la teoria crítica de l'Escola de Frankfurt i Adorno va ser en bona part responsable de la manera en què es va formular. Amb aquesta perspectiva, els *objectes* (per exemple, institucions socials, conceptes ideològics i creences) es jutgen observant si compleixen els seus propis criteris de veritat, és a dir, segons la seua concepció d'allò que creuen que són. Per a Adorno, el paper de la crítica immanent en la teoria crítica és «transformar els conceptes que aporta, com si fóra des de fora, a allò que l'objecte per si mateix busca ser, i enfrontar-lo a allò que realment és» (Adorno 2000: 177). Per dir-ho d'una altra manera, en l'estudi de qualsevol objecte primer hem de palesar la idea que l'objecte prefereix de si mateix i que sembla voler presentar públicament, i després hem de comparar aquesta autoimatge amb allò que l'objecte és (o fa) en la pràctica. Per a Adorno, si això es fa sistemàticament, potser és possible detectar contradiccions o divergències entre l'autoimatge de l'objecte i allò que l'objecte sembla ser en la pràctica, la qual cosa permet problematitzar i possiblement anul·lar l'autoconcepció de l'objecte. Adorno se serveix de la influència de Hegel, que va dir: «La vertadera refutació ha de penetrar en el poder de l'oponent i enfrontar-s'hi en el cor de la seua força; la batalla no es guanya atacant-lo en un lloc diferent i venent-lo on no és» (Hegel citat en Adorno 2000: 115).

En gran manera, per a Adorno, el moviment cap a la crítica es produeix des de dins, és a dir, des de dins de la pròpia autoconcepció. Per a Adorno tots els objectes, i ací resulta útil pensar en els textos, que es presenten com a posseïdors de certs significats o com a inclosos en una certa classificació de significats, sovint tenen: «definicions no incloses en la definició de la classe» (Adorno 1973: 150). És a dir, els objectes no necessàriament poden delimitar allò que són; sovint inclouen elements que no s'han tingut en compte adequadament o totalment. Per exemple, si els ideals del capitalisme burgès —justícia, igualtat, llibertat i intercanvi just— es contrasten amb la manera com semblen funcionar en la pràctica, aquests ideals no aconsegueixen els seus propis criteris i, des del punt de vista d'Adorno, queden anul·lats. És així perquè el capitalisme burgès inclou, com a part de la seua praxi, característiques com la desigualtat, la injustícia i l'explotació que minen i problematitzen la seua autoconcepció, és a dir, allò que: «per si mateix, busca ser» (Adorno 1973: 150). La crítica immanent és, per tant, un mètode per mostrar com

l'autoconcepció d'un objecte pot, en la pràctica, ser problemàtica per a si mateix, i segons Adorno (1967: 32) és «a través de l'anàlisi de la forma i significat [de l'objecte]» com aquestes possibles contradiccions poden passar a un primer pla.

Si Adorno utilitza la crítica immanent com a mitjà per a analitzar i problematitzar de prop l'objecte, suggeriria que en qualsevol lectura crítica d'un text podríem fer alguna cosa similar i utilitzar un procediment de crítica immanent per tal d'analitzar i problematitzar el text de prop. Un procediment de crítica immanent centrat en un text implicaria una comparació detallada sobre com el text sembla voler ser llegit —la lectura 'dominant' o 'preferida' del text (Hall 1990)— i com el text apareix en la pràctica, la seua 'textualitat' (Halliday & Hasan 1976). La clau és buscar possibles inconsistències entre la lectura preferida i altres significats que també semblen estar presents en el teixit del text. En primer lloc, què sembla dir el text? En segon lloc, una vegada s'ha examinat amb molt de deteniment, com de bé acaba dient-ho? D'aquesta manera podria problematitzar-se la percepció que té el text de si mateix —la seua lectura preferida. De la mateixa manera, la pràctica de la crítica immanent de la teoria social d'Adorno podria aplicar-se a la pràctica de la lectura crítica en l'ACD. En substituir 'la crítica immanent de l'objecte' per 'la crítica immanent del text' és possible donar al plantejament procedimental d'Adorno una complexió exegetica més textual.

LECTURA CRÍTICA: DERRIDA I LA DECONSTRUCCIÓ

El segon element per a la teorització del procediment exegetíc és el mètode de deconstrucció de Derrida. Derrida ha parlat de *mètode* en moltes ocasions, com ara en *De la grammatologie* (1967), sobretot en l'apartat «L'exorbitant qüestió del mètode» (157-164), en *Positions* (1972), en *Limited Inc.* (1988) i en *Points* (1995). Aquests textos han estat les meues fonts principals. He adoptat una actitud similar a Derrida i la deconstrucció a la que expressa Fairclough en relació amb Foucault i el discurs. Fairclough argumenta que no es tracta simplement d'aplicar les idees de Foucault sobre el discurs a l'ACD, sinó que més aviat és «qüestió de fer-hi treballar la perspectiva de Foucault» (1992: 38). I afegiria que no es pot simplement aplicar la deconstrucció a la lectura crítica. També s'ha de 'fer-la treballar' i això implica adaptar-la conceptualment mentre s'intenta conservar la seua integritat procedimental.

Segons Derrida, la deconstrucció demana, més que una altra cosa, la capacitat per fer preguntes: «l'única actitud (l'única política —judicial, mèdica, pedagògica, etc.) que condemnaria *del tot* seria aquella que directament o indirecta anul·lara la possibilitat d'un interrogatori bàsicament interminable, és a dir, un interrogatori efectiu i, així doncs, transformador» (Derrida 1995: 239; parèntesi i èmfasi originals). El seu treball es caracteritza en moltes ocasions per una marcada franquesa crítica. En *Points* (Derrida 1995: 357), per exemple, declara que: «mai no s'ha de renunciar [...] a la idea crítica», que és «una de les formes i manifestacions» de la deconstrucció i que per tal de resistir al «perill» del poder de la premsa «un ha

d'exercir el seu propi judici crític, parlar, estudiar, respondre, augmentar el nombre d'exemples, crear contrapoders, i sobretot inventar nous espais i noves formes, nous tipus de publicacions i comunicació —i hem de començar ja a preparar-nos a nosaltres mateixos i als estudiants per a fer-ho» (Derrida 1995: 449).

Derrida també ha emprat l'expressió *lectura crítica* per a descriure la deconstrucció. La trobem per primera vegada en anglès en l'edició de 1976 d'*Of Grammatology*, on parla del mètode de deconstrucció com a *doble comentari*, és a dir, d'una banda com a comentari descriptiu de com el text vol ser llegit (la seua lectura preferida), i de l'altra com a comentari més refinat que en forma part i problematitza el primer. I ací remarca: «Aquest moment de doble comentari sens dubte hauria de tenir un lloc en una *lectura crítica*» (Derrida 1976: 158; èmfasi afegit). I continua:

Reconèixer i respectar les seues exigències clàssiques no és fàcil i requereix tots els instruments de la crítica tradicional. Sense aquest reconeixement i respecte, la producció crítica correria el risc d'anar-se'n en qualsevol direcció i permetre's dir qualsevol cosa. Però aquesta indispensable barrera només ha *protegit*, mai no ha *obert* una lectura.

La lectura preferida, aquesta indispensable barrera, és per tant la posició des de la qual comença la crítica; és el punt en el qual el text es pot obrir a les altres possibilitats. Així doncs, la deconstrucció és un mitjà per a evitar el tancament del text i la pèrdua de seguretat en si mateix. A més a més, el text es problematitza en els seus propis termes, de la mateixa manera que ho fa l'objecte en la crítica immanent. Per a Derrida, una lectura crítica o deconstructiva té les següents característiques (*taula 3*):

- i. Una lectura crítica respecta com el text sembla voler ser llegit; compleix unes normes de mínima intel·ligibilitat; afirma allò que el text sembla voler dir.
- ii. Té lloc dins dels límits del text; és intrínseca al text.
- iii. És una lectura doble; és un comentari doble.
- iv. Organitza el text.
- v. S'inscriu sobre el text.
- vi. Reinscriu el text mitjançant el comentari rigorós.
- vii. Aïlla característiques del text que semblen problemàtiques per a la lectura dominant.
- viii. Mostra al text allò que no sembla saber; revela l'autotransgressió del text, el seu 'inconscient estructural'; problematitza; interromp.
- ix. Una lectura crítica deconstrueix.

Taula 3. Principis de la lectura crítica segons Derrida
(Basat en Derrida 1976, 1981, 1988, 1995)

Derrida esbossa per primera vegada el seu mètode de lectura en *De la grammatologie*, on emprèn una lectura deconstructiva de l'*Essai sur l'origine des langues* de Rousseau. En aquest text, l'argument de Derrida versa sobre el significat ambivalent de la paraula francesa *supplément* (suplement) en el text de Rousseau.

Rousseau vol descartar l'escriptura com a mer apèndix del discurs, un 'suplement' degradat i devaluat que mina la puresa de la paraula parlada en la seua proximitat al pensament i la raó. Derrida, però, apunta que *supplément* té dos significats. D'una banda pot significar alguna cosa afegida; i aquest és el sentit, o la 'importància', que Rousseau vol donar-li. Però també pot significar: «*en-lloc-de*; [...] com si s'omplira un buit» (Derrida 1976: 145; èmfasi en l'original). Si seguim aquesta lògica, el suplement només s'afegeix perquè hi ha alguna cosa que falta allà on s'afegeix, el discurs en aquest cas. Per tant, el suplement no és simplement una addició al discurs, sinó també un restabliment o reposició necessaris d'alguna cosa que falta en el discurs. Escriure amb aquesta perspectiva complementa el discurs i el restableix; no és simplement un apèndix. Amb meticulosos arguments, Derrida intenta mostrar com Rousseau ha donat importància únicament al sentit additiu de *supplément* i n'ha fet el centre del seu text. Però per a Derrida, *supplément* és un 'indecidible' que no pot ser fidel al centre de significat que Rousseau vol que tinga. En utilitzar les 'palanques' que proporciona el text de Rousseau, Derrida torna el text de Rousseau a si mateix i fa que s'enfronte a la seua pròpia patologia o 'inconscient estructural' (Derrida 1988: 73). D'aquesta manera Derrida imita el gest crític d'Adorno: quan s'enfronta a si mateix, el text potser no pot conformar el seu concepte, que aquí s'entèn com la seua lectura preferida o allò que Derrida (1988: 146) anomena la 'lectura del mínim consens.'

Si hi ha un problema amb el plantejament de Derrida, pel que fa a l'ACD i els procediments de lectura basats en el text, és que l'autor sembla tenir una visió prou limitada del discurs en la construcció del significat en els textos. Sovint es preocupa de l'ambivalència metafòrica de simples paraules i frases, i les seues deconstruccions tendeixen a girar-hi al voltant. En canvi no es preocupa massa, per exemple, de la gramàtica, la col·locació de les paraules o les característiques de gènere dels textos. La deconstrucció també descura, a l'igual que l'ACD, l'anàlisi dels modes de construcció de significats en el domini visual (Kress & Van Leeuwen 1996, Kress 2000). Així doncs, la visió del discurs de Derrida sembla bastant restrictiva per a l'ACD, tot i que és sens dubte minuciosament textual. S'ha d'ampliar el punt central del procediment de Derrida per tal d'incloure altres aspectes de la construcció textual com ara la imatge, el lèxic, la gramàtica i el gènere, i aquest ha estat un dels objectius del meu marc de lectura, que introduiré després.

Una qüestió important del procediment deconstruïu de Derrida és que la primera lectura, o comentari, no s'hauria d'entendre com a reproducció d'un significat primari o vertader del text: «l'estrat originari i vertader del significat intencional d'un text; [...] No, aquest comentari ja és una interpretació» (Derrida 1988: 143; èmfasi en l'original). És important, però, el fet que la primera interpretació intenta reproduir la lectura dominant o preferida del text en forma de 'mínim consens' quant a la intel·ligibilitat intrínseca del text: «no és possible cap recerca en una comunitat [...] sense la recerca prèvia d'aquest mínim consens» (Derrida 1988: 146). Aquest primer i afirmatiu moment de lectura representa per a Derrida ni més ni menys que un 'principi de raó' i 'deontologia' en la lectura de textos (Derrida 1995: 427 i 430). «Si no fóra així», explica, «en realitat una persona podria no dir

res de res i jo mai no he acceptat dir o animar altres a dir res de res» (Derrida 1995: 144-145). Amb aquesta interpretació, es pot dir que l'esquema procedimental per a la deconstrucció que proposa Derrida implica dues fases d'interpretació i serveix com a base del procediment preliminar per a llegir textos críticament. La *taula 4* així ho mostra.

1. **Interpretació descriptiva:** la lectura preferida.
 - i. Quina és la lectura preferida (el missatge principal del text; la lectura que concorda amb la manera en què el text sembla voler ser llegit; la lectura del mínim consens)?
2. **Interpretació deconstructiva (o immanent):** la lectura preferida comparada amb la textualitat del text.
 - i. Algun aspecte de l'estructura interna del text sembla contradir o minar la lectura preferida?

Taula 4. TACO: procediment preliminar

En aquest procediment, la primera lectura reproduceix la lectura preferida com una primera fase de la interpretació. La segona lectura mira el reflex de la primera i, mitjançant un rigorós examen del text, busca possibles 'punts cecs' i incongruències que puguin haver-se passat per alt o haver-se omès i que semblen problemàtics per a la primera lectura. Aquesta és la segona fase de la interpretació, en la qual les característiques immanents del text, la seua 'textualitat', es juxtaposen a la lectura preferida. Entre les preguntes que podrien fer-se des d'aquesta perspectiva trobem: Quina és la lectura preferida i en quina mesura sembla reproduir el text mateix aquesta lectura? Hi ha cap 'fissura' o 'clivella' com a resultat de la segona lectura que sembla haver-se ocultat o ignorat en la producció de la primera? En la perspectiva del procediment TACO, la textualitat del text també inclou l'organització visual i com es mostra aquesta organització; la dimensió lèxica, gramatical i de gènere del text i els significats que aquestes dimensions suggereixen; i els contextos globals de referència social dins dels quals el text sembla cobrar sentit. Aquests contextos socials es refereixen a marcs de comprensió en la producció i interpretació de textos i tenen relació amb les nocions conceptuals de gènere, política, economia, família, salut, bellesa, negocis, ingressos, edat, èxit, fracàs, etc. Habermas (1984) es refereix a aquestes nocions com a part del nostre 'coneixement del món de la vida'; mentre que Bourdieu (1991) utilitza el terme *habitus* de manera similar: «L'*habitus* és un conjunt de disposicions que fa que els agents actuen i reaccionen d'una certa manera. Les disposicions generen pràctiques, percepcions i actituds que són 'regulars' sense ser coordinades o dominades conscientment per cap 'regla'» (Thompson 1991: 12). Fairclough (1989, 2001) s'ha referit a aquestes percepcions com a 'recursos dels membres'.

Si el doble comentari de Derrida com a base d'un procediment per a la lectura crítica ha de representar les modalitats de significat més àmplies del text, i els valors i contextos socials que aquestes característiques semblen suggerir, necessita més detalls procedimentals sobre, per exemple, el context del text (on comença i

acaba), el tema (quin és?) i la posició que s'ha marcat per al lector. Si s'afegeixen aquestes dimensions al plantejament procedimental de Derrida (taula 5), queda així:

1. **Interpretació Descriptiva:** el context del text; l'organització visual del text; el tema, la lectura preferida i la posició de lectura.
2. **Interpretació Representativa:** interpretació de la imatge, gramàtica, selecció de vocabulari i gènere del text.
3. **Interpretació Social:** el(s) context(os) social(s) del(s) qual(s) sembla formar part el text: per exemple, contextos de gènere, raça, economia, política, família, classe, ingressos, edat, sexe, propietat, geografia, etc.
4. **Interpretació Deconstructiva:** aspectes de les dimensions descriptiva, representativa i social del text que semblen contradir o minar la lectura preferida.

Taula 5. El Text com a Objecte Crític

Aquest és, breument, el procediment de lectura crítica que jo anomeno TACO. En certa manera es poden considerar aquestes fases com un 'desdoblament' del procediment per a la deconstrucció de Derrida i del procediment per a la crítica immanent d'Adorno. La primera fase correspon a la primera lectura de Derrida en la qual es reproduïx la lectura preferida. Aquesta fase també correspon a la identificació de l'autoimatge de l'objecte en la crítica immanent d'Adorno. La segona, tercera i quarta fase corresponen a la segona lectura de Derrida on s'estudia amb més deteniment la textura del text. De nou es pot dir que aquestes fases corresponen a la 'fase de reflex' de la crítica immanent on l'objecte s'enfronta amb 'si mateix'. La lectura minuciosa, immanent del text es concentra més en la fase d'interpretació representativa d'aquest procediment on es consideren les característiques discursives del text. Aquesta fase es pot dir que actua com a 'àncora' textual per a la tercera i quarta fase de la lectura. És a dir, que la interpretació en les fases tercera i quarta es fa possible en relació amb la segona fase: les interpretacions social i deconstructiva tenen lloc per mitjà del text. Això implica a més a més que *totes* les fases d'aquest procediment depenen clarament del text i no se'n poden separar.

En aquesta pàgina i la següent presentem el procediment complet, que es fa arribar als estudiants en forma de fitxa. Com he comentat al principi d'aquesta ponència, són estudiants universitaris de cursos sobre comunicació, llengua, mitjans de comunicació i cultura. La majoria d'aquests estudiants són parlants nadius d'anglès i molts d'ells mai no han estudiat llengua o lingüística. La fitxa que reben els estudiants inclou les quatre fases d'interpretació que s'enumeren en la taula 5.

EL TEXT COM A OBJECTE CRÍTIC: PROPOSTA DE PROCEDIMENT PER A ANALITZAR TEXTOS

1. Interpretació descriptiva

- (a) Quin és el context i l'aparença del text?
- (b) Quin és el tema?
- (c) Com es presenta el tema (per exemple, formal, informal, persuasiu, agressiu, enutjat, cordial, divertit, còmic, etc.)?
- (d) Quina és la lectura preferida (el missatge principal del text; la lectura que concorda amb la manera en què el text sembla voler ser llegit; la lectura del mínim consens)?
- (e) Quin seria el lector ideal d'aquest text? Per exemple, una persona que...

2. Interpretació representativa

- (a) Quins valors socials poden atribuir-se a les característiques discursives del text (imatge/vocabulari/gramàtica/gènere)?

Imatge

- 1. Com està organitzat visualment el text? Per exemple, està en columnes o en un bloc únic de text? Les paraules, estan escrites en fonts de diferents mides?
- 2. Utilitza el text paraules i imatges? Si és així, quina és la proporció de paraules i imatges? Quina és la posició de les paraules i imatges?
- 3. Si el text és una combinació dels modes visual i escrit o si està escrit en una varietat de formats, què hi ha a l'esquerra (en la posició CONEGUDA)? Què hi ha a la dreta (en la posició NOVA)? Què hi ha en la part superior del text (en la posició IDEAL)? Què hi ha en la part inferior del text (en la posició REAL)?
- 4. Quins són els efectes d'aquestes preferències en el text?

Vocabulari

- 1. Quin tipus de vocabulari s'utilitza en el text? Per exemple, formal/informal, positiu/negatiu, tranquil/dramàtic, emotiu/seriós.
- 2. A quins camps semàntics (famílies de paraules) pertany el vocabulari que s'ha escollit?
- 3. Quin vocabulari està relacionat amb els participants del text? Aquesta selecció de vocabulari, crea una impressió concreta dels participants?
- 4. Hi ha vocabulari que sembla ser molt important?
- 5. Quines paraules hi ha en majúscules, en cursiva, subratllades, entre cometes?
- 6. Quins són els efectes d'aquestes preferències en el text?

Gramàtica

- 1. Quins temps verbals s'utilitzen en el text? Algun d'ells sembla ser molt important?
- 2. Quina persona s'utilitza en el text ('jo', 'nosaltres' o 'tu')? Quan i com s'utilitza?

3. Quins verbs modals (per exemple, *may, might, must, could*, etc.) s'utilitzen en el text? Quina mena de significat suggereixen aquests usos (per exemple, obligació, capacitat, possibilitat, necessitat, expectació, etc.)?

4. Hi ha nominalitzacions en el text? (per exemple, paraules acabades en *-ation, -ition, -ience, -ness, -ment*). Quan se'n fa ús?

5. Quan s'utilitzen construccions en activa i en passiva? Hi ha temes comuns relacionats amb l'ús d'aquestes veus? Què solen destacar o amagar aquestes construccions? Els agents, són animats o inanimats?

6. En el text com una unitat, quina informació apareix en primer lloc? Què es tematitza?

7. Quins són els efectes d'aquestes preferències en el text?

Gènere

1. A quin gènere pertany el text? (anunci publicitari, notícia, narrativa, declaració política, cartell, etc.). Hi ha una mescla de gèneres?

2. Si hi ha mescla de gèneres, quins en són els efectes en el text?

3. Interpretació social

(a) De quins contextos socials forma part el text (per exemple, gènere, raça, economia, negoci, política, família, classe, ingressos, edat, sexe, propietat, geografia, etc.)?

(b) Quin tipus de coneixement social suggereixen aquests contextos?

4. Interpretació deconstructiva

(a) Algun aspecte de l'estructura del text (descriptiu, representatiu, social) sembla contradir o minar la lectura preferida?

Les preguntes que s'enumeren en cada fase hauran d'explicar-se un poc, però no són molt diferents d'aquelles que es poden trobar en altres models d'ACD (per exemple, Fowler *et alii* 1979; Fairclough 1989, 2001; Wallace 1992, 2003). Si considerem el procediment com una unitat, una diferència clau en relació amb els altres models és que incorpora alguns aspectes de l'anàlisi multimodal, especialment pel que fa a la imatge. Aquestes característiques de la imatge provenen de les perspectives multimodals de Kress i Van Leeuwen (1996, 1998; Kress 2000). Jo animaria els lectors que hi estiguin interessats perquè consulten les referències citades per a trobar una explicació dels termes principals.

L'altra diferència principal és que aquest marc no conforma un procediment segons els termes de la classificació del text de Halliday de què hem parlat abans. Al meu entendre, això fa que siga més fàcil d'utilitzar perquè ja no és una característica del procediment el fet que la interpretació de diverses característiques del discurs depèn de la seua relació amb les funcions ideacional, interpersonal i textual del significat o, com ha quedat apuntat per al plantejament de Fairclough, amb valors 'experiencials', 'relacionals', 'identificatius' i 'connectius' (Fairclough 1989, 1992, 2001). És la varietat de relacions de significat que implica la classificació de

Halliday el que pot fer que el procediment de Fairclough siga bastant difícil d'aplicar i utilitzar, almenys amb objectius educatius, i aquesta és una de les raons per les quals hi he buscat alternatives. En la taula 6 es juxtaposa el procediment de Fairclough amb el meu. Aquesta taula mostra de manera més clara les similituds i diferències entre el procediment de Fairclough i el procediment TACO.

Anàlisi crítica del discurs de Fairclough	TACO
	Interpretació descriptiva: el context del text; l'organització visual del text; el tema, la lectura preferida, posició de lectura i lector ideal.
<p>Descripció i interpretació de les propietats lingüístiques formals dels textos. Valors experiencials, relacionals, identificatius i expressius de les dimensions de vocabulari i gramàtica del text.</p> <p>Interpretació de la relació entre els processos discursius (productius i interpretatius) i el text.</p>	Interpretació representativa: descripció i interpretació de les característiques immanents del text —imatge, gramàtica, vocabulari i gènere.
Explicació de la relació entre els processos discursius i els processos socials.	Interpretació social: context(os) social(s) (marcs i guions del món de la vida) de què el text sembla formar part: per exemple, contextos de gènere, raça, incapacitat, economia, política, família, classe, ingressos, edat, sexe, propietat, geografia, etc.
	Interpretació deconstructiva: aspectes de les dimensions descriptiva, representativa i social del text que semblen contradir o minar la lectura preferida.

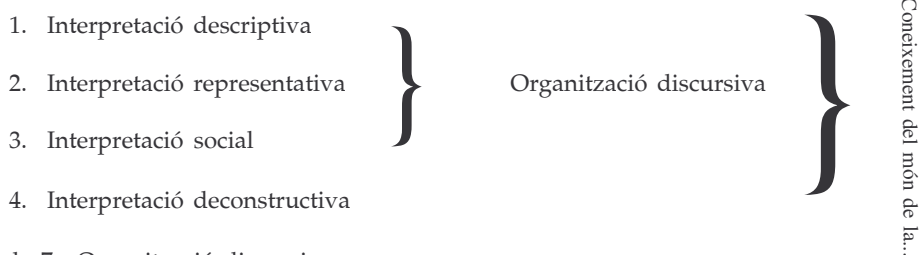
Taula 6. ACD de Fairclough i TACO

Amb la taula 6 és possible suggerir més diferències procedimentals entre el plantejament de Fairclough i el meu. La primera d'elles és que, si el considerem com una unitat, el plantejament TACO està 'sincronitzat' de manera diferent al de Fairclough. En el seu procediment s'inclou en la fase de descripció una considera-

ció i interpretació detallada de les característiques discursives del text. Per tant, la transició cap al detall del text en el model de Fairclough és immediata. En el meu procediment vull que els lectors es facen una idea i visió de conjunt del text més àmplies abans de passar a una anàlisi més detallada; per tant, en la fase d'interpretació descriptiva, l'interès se centra en com el text sembla funcionar com a esdeveniment textual. Amb això vull dir de quina manera sembla que el text vulga ser rebut en opinió del lector. En aquesta fase, les preguntes són clarament avaluatives sobre com s'orienta el text al lector. Quina és l'aparença del text, què intenta dir, quin és el tema i per a quin tipus de persona sembla que s'ha produït? Tot i que aquestes són qüestions d'interpretació més àmplies, no les considere necessàriament impressionistes perquè encara es basen en una avaluació del text. Com que Fairclough no sembla incloure aquest tipus d'orientació al text, es podria dir que, tal com està construït, el seu procediment evita la primera lectura o 'comentari' del plantejament de Derrida i comença en la segona, més detallada. Per tant, el seu procediment no és un doble comentari o crítica immanent en el sentit que he presentat ací.

Una altra diferència notable és que he proposat la interpretació deconstructiva en el meu plantejament com si fóra una fase addicional que va més enllà de les fases de Fairclough. Tot i que les comparacions d'aquest tipus poden ser arbitràries en certa manera, vull presentar-lo així per tal de mostrar que, encara que els principis de l'ACD poden coincidir amb la deconstrucció (i amb la crítica immanent), la desestabilització de les seguretats en si mateix del text no és un requisit necessari d'un plantejament TACO. Això també significa que en aquest plantejament una lectura pot seguir sent 'crítica', fins i tot quan el text no està 'desestabilitzat'. I suggereix també una consideració lleugerament diferent en TACO d'allò que significa ser 'crític' en l'ACD. La perspectiva crítica en l'anàlisi crítica del discurs ha tendit a centrar-se en la idea que els textos codifiquen percepcions ideològiques naturalitzades que legitimen relacions desiguals de poder i dominació. El propòsit d'una lectura crítica és fer explícits els mecanismes discursius pels quals es donen les relacions de desigualtat i dominació, i d'aquesta manera provocar-hi certa desestabilització productiva. El problema d'aquesta perspectiva és que restringeix bastant dràsticament el camp de la crítica de manera que es veuen tots els textos com a possibles còmplices de la construcció de relacions de dominació i, per tant, tots els textos són objectiu de la 'desestabilització'. En lloc d'adoptar una visió limitada de la força crítica com a construcció discursiva de la dominació ('poder negatiu'), jo argumentaria que un aspecte clau de les aplicacions educatives de l'ACD és que haurien d'intentar examinar els mètodes discursius mitjançant els quals els éssers humans construeixen el món de la manera en què ho fan ('poder positiu') (Foucault 1980; Smith & Deemer 2000; Pennycook 2001). La pràctica crítica, és, des d'una perspectiva de 'poder positiu', el procés pel qual explorem la nostra participació en la construcció textual de la vida social; és un procés d'organització discursiva' (Laclau & Mouffe 1985; Derrida 1988; Foucault 1989; Jameson 1998; Pennycook 1994). En el meu procediment, l'organització discursiva s'entèn com el procés per fases pel qual un text es converteix en objecte d'una lectura crítica.

La interpretació deconstructiva en el procediment TACO sorgeix quan ja s'ha produït una organització discursiva del text, és a dir, a través de les tres primeres fases del plantejament. Però la interpretació deconstructiva no és automàtica perquè no tots els textos s'hi presten. Em referisc sobretot a textos 'banals' o purament informatius com poden ser bitllets d'autobús, talons, instruccions en cas d'incendi d'un edifici i cartells de no fumeu. Un cartell de 'NO FUMEU', per exemple, que penja de la paret de la sala d'espera d'un metge no pot deconstruir-se fàcilment des d'una perspectiva immanent atès que hi ha molt poc o res en el text que sembla problemàtic per a la seua lectura preferida, és a dir, que en aquesta zona, sala, recinte, etc. la gent no pot fumar cigarrets. Si aquest text, o altres com aquest, no es presta a una interpretació deconstructiva, això no implica que els textos banals siguin també 'neutres'. Siga quin siga el text, sempre està dins d'una matriu de relacions i pràctiques significants en la qual cobra sentit. Per dir-ho d'una altra manera, els textos sempre existeixen i funcionen dins de matrius de poder, fins i tot quan són banals. El fet que alguns textos no es presten a una interpretació deconstructiva no només es limita als textos banals. També pot ser vàlid per a textos elaborats com articles de diari, anuncis publicitaris, pàgines web i altres textos d'un 'disseny' més complex (Kress 2000). Aquests tampoc no es deconstrueixen automàticament i no hauria d'esperar-se que ho feren. Però encara que alguns textos no es presten a una interpretació deconstructiva, l'objectiu és portar el text fins a aquest punt, fins al seu límit deconstructiu, perquè allò que s'aconsegueix passant per les tres primeres fases és una 'organització discursiva' sistemàtica de la manera en què el text construeix, reconstrueix i dona sentit a aquella part de la realitat a la qual pertany. Aquesta hauria de ser la principal preocupació dels estudis que s'anomenen 'crítics'. La taula 7 il·lustra el procés d'organització discursiva del meu procediment i la seua relació amb la interpretació deconstructiva.

Taula 7. Organització discursiva

Aquesta figura també mostra com el nostre 'coneixement del món de la vida' o els 'recursos dels membres' no són només un element de la interpretació social sinó que són inherents a cadascuna de les fases interpretatives del procediment, incloent-hi la deconstructiva. Sense aquest coneixement no podria existir l'organització discursiva ni la deconstrucció.

L'element final d'una teorització del procediment per a l'ACD basada en textos té a veure no amb l'exegesi sinó amb la discussió. Per raons d'espai només en puc donar algunes indicacions generals, però acabaré aquesta ponència fent algunes observacions sobre la discussió i la seua relació amb el procediment exegetic que ha suggerit el pensament de Habermas (1984, 1987a, 1987b, 1989, 1992, 1996). L'aportació més important de Habermas a una teorització del procediment és la seua noció d'una ètica del discurs en l'esfera pública (Habermas 1996: 187; èmfasi en l'original):

El principi de l'ètica del discurs (D) fa referència a un *procediment*: [...] el discurs pràctic. El discurs pràctic [...] és un procediment per tal de provar la validesa de les normes que s'estiguen proposant i considerant hipotèticament per ser adoptades. Això significa que els discursos pràctics depenen del contingut que se'ls porte des de fora.

En el context de classe, el que Habermas considera un discurs pràctic és en realitat una discussió entre dos o més alumnes de la classe sobre les interpretacions a les quals han arribat cadascun d'ells després d'una lectura crítica. Aquests alumnes o 'discutidors' estan intercanviant informació sobre un objecte de discussió comú, un text, que tots ells han llegit i analitzat críticament segons el procediment de quatre fases descrit abans. En aquest procés interpretatiu, hauran intentat provar la validesa de les normes que apliquen a la manera en què el text sembla voler ser llegit, la seua lectura preferida. Si anem més enllà, també podem dir que les seues interpretacions provenen del 'contingut que se'ls porte des de fora' en el sentit que el text ha arribat a classe des d'un altre context del món de la vida, per exemple, el d'un diari o revista, i també en el sentit del seu coneixement del món, sense el qual, segons Habermas, no serien possibles les seues interpretacions: «Seria totalment inútil entaular un discurs pràctic sense l'horitzó que ens dóna el món de la vida» (Habermas 1996: 187). La noció de 'discurs pràctic' també és, segons Benhabib (1992: 87), la característica que defineix una esfera pública: «L'esfera pública naix sempre que tots els afectats per normes d'acció socials i polítiques de caràcter general entaulen un discurs pràctic i avaluen la validesa d'aquestes normes». Des del meu punt de vista, el fet que en aquest cas el procés d'avaluació se centre en el text no li lleva la importància que això té per als procediments de discussió a classe. Com totes les esferes públiques, la classe és una 'palestra de relacions discursives' (Fraser 1992), però de relacions discursives entre estudiants que resulta que també són ciutadans.

En el treball més important de Habermas, *Theorie des Kommunikativen Handelns* (1984), en moltes ocasions es fa patent una actitud cap a la discussió. Habermas ens informa que el concepte d'acció comunicativa suposa una interacció entre com a mínim dos subjectes capaços d'establir relacions interpersonals, i que el concepte d'interpretació és fonamental per a aquesta tasca: «El concepte fonamental d'*interpretació* es refereix, en primer lloc, a negociar definicions de la situació

que admeten consens» (Habermas 1984: 86; èmfasi en l'original). De manera similar, en una discussió sobre la interpretació d'un text, els discutidors de classe estan 'negociant' les seues impressions sobre (i) la lectura preferida del text i (ii) fins a quin punt les característiques descriptives i representatives del text (imatge, vocabulari, gramàtica, gènere) i els contextos socials que suggereixen són congruents amb aquella lectura inicial. Potser ajuda recordar que en el plantejament de Derrida la lectura crítica es veu com a 'doble comentari'. El primer comentari d'una lectura crítica és el que reproduïx la lectura preferida del text o 'lectura del mínim consens' (Derrida 1988: 146).

Habermas tracta sovint la qüestió del procediment, sobretot en el primer volum de *Theorie des Kommunikativen Handelns* (1984). A més de les nombroses referències d'aquest tipus que ja s'han esmentat, em va impressionar un passatge en concret que sembla resumir el plantejament procedimental per a la discussió a classe que tinc al pensament. Hi he afegit glosses entre claudàtors per tal d'il·lustrar per què sembla una declaració procedimental important per a l'objectiu d'aquesta ponència (Habermas 1984: 99):

Un interlocutor presenta un plantejament criticable en relació amb les seues paraules sobre almenys un 'món' [text]; d'aquesta manera utilitza el fet que aquesta relació entre actor [lector] i món [text] en principi està oberta a valoracions objectives per tal de demanar al seu opositor [company] que prengui una posició racionalment [textualment] motivada. El concepte d'acció comunicativa considera el llenguatge com el mitjà per a tractar d'arribar a la comprensió, en el transcurs del qual els participants [lectors], en relacionar-se amb un món [text], fan recíprocament afirmacions de validesa [interpretacions] que poden acceptar-se o refutar-se.

Aquest passatge suggereix els tipus d'interaccions discursives que poden donar-se sobre un text en un procediment de discussió, és a dir, que són intercanvis interpretatius en relació amb un text comú en els quals es poden debatre diferents punts de vista i acceptar-los o rebutjar-los. Una qüestió fonamental és que l'ètica del discurs de Habermas no és important per a un procediment d'aquest tipus perquè s'accepte o es rebutge el seu punt de vista moral, hi ha veritats fundacionals que poden legitimar-se universalment. La importància de l'ètica del discurs de Habermas rau en la seua representació del *procés de discussió* que porta a la comprensió i no en la possibilitat d'arribar a la comprensió mateixa. Com ja ha deixat clar el mateix Habermas en més d'una ocasió: «l'estabilitat i l'absència d'ambigüïtat són més aviat l'excepció en la pràctica comunicativa de la vida quotidiana» (Habermas 1984: 100). Prendre aquesta actitud respecte a l'acció comunicativa ens permet eludir, crec que per bones raons pedagògiques, tota la qüestió de la validesa o invalidesa de les afirmacions sobre la raó crítica i veritat fundacional que tant ha embolicat les discussions sobre el pensament de Habermas i de Derrida. També permet obrir la porta al diàleg entre ells i reunir en el mateix espai discursiu les valuoses perspectives i mètodes d'aquests pensadors diversos però, en molts sentits, complementaris (Borradori 2003).

CONCLUSIÓ

El procediment TACO pretén constituir un marc educacional comunicatiu perquè els estudiants i professors l'utilitzen amb textos. En aquest sentit, m'agradaria suggerir una sèrie de principis crítics que s'haurien de seguir amb qualsevol text. Els representem ací en forma de regla mnemotècnica crítica (*CRITICAL* en anglès):

- C** de crític. Sigues crític; resisteix-te al tancament
- R** de respecte. Respecta com el text sembla que vol que se'l llegisca
- I** d'interpretació. Interpreta el text des de dins
- T** de transmissió. Transmet la teua interpretació als altres
- I** d'investigació. Investiga les interpretacions dels altres
- C** de cooperació i comunicació. Coopera per tal de comunicar
- A** d'anàlisi. Analitza la construcció del coneixement
- L** d'a(L)liçonament. Alliçona't amb el coneixement dels altres

A més de resumir el procediment TACO, aquesta regla mnemotècnica també resumeix les principals aportacions d'Adorno, Derrida i Habermas a l'orientació teòrica de la ponència. La discussió ha mostrat que cadascun d'ells té perspectives teòriques crítiques que s'oposen al tancament. La perspectiva d'Adorno és aquella que es resisteix al tancament de l'autoidentitat de l'objecte; la de Derrida és aquella que es resisteix al tancament de la seguretat en si mateix del text, i la de Habermas és aquella que es resisteix al tancament dels espais discursius en el món de la vida. Per a Adorno i per a Derrida, la tasca d'identificar allò que un objecte o text vol que entenguem és un punt de partida important de qualsevol procediment o pràctica crítica. És ací on es pot dir que comença una pràctica crítica. Aquesta tasca també implica un cert deure d'atenció cap al text, respectar allò que el text sembla voler dir. En mostrar aquest respecte, els lectors crítics posen certs límits a allò que se'n pot dir. No és possible dir qualsevol cosa. Si ens limitem al text, la interpretació es desenvolupa des de dins. Quan els lectors crítics analitzen textos, cadascun d'ells arriba a decisions interpretatives individuals com a resultat de seguir un procediment crític. La qüestió és compartir aquestes interpretacions transmetent-les als altres i, al seu torn, investigar les interpretacions dels altres. Això hauria de ser un esforç cooperatiu i comunicatiu, però no necessàriament s'ha d'arribar al consens; es pot estar d'acord o en desacord. Quan els alumnes entaulen discussions sobre textos, es té la sensació que estan analitzant la construcció discursiva del coneixement perquè els textos són exemples discursius dels contextos —o 'realitats'— que els han produït. Finalment, en compartir, cooperar i investigar els textos, es pot dir que els alumnes prenen part en un 'discurs pràctic' i, així doncs, estan alliçonant-se amb coneixement dels altres. En paraules de Habermas, són capaços d'arribar a una comprensió intersubjectiva de les perspectives d'altres membres del grup sense importar si hi estan d'acord o no.

En aquesta ponència he presentat una teorització crítica del procediment en l'ACD amb tres objectius principals. El primer ha estat suggerir una teorització del

procediment basant-me en la teoria social crítica més que en allò que considere un model de lingüística sistemicofuncional 'no-crític' en la major part. El segon, que és una conseqüència del primer, és que el plantejament que s'obté pretén ser un model d'anàlisi amb objectius educatius més accessible que els plantejaments de l'ACD que basen els seus procediments exegetics en una classificació sistemicofuncional del text. El tercer és oferir un procediment que puguen utilitzar professors i estudiants, i també un ampli conjunt de grups interessats, en fer un treball crític amb textos. Si s'aconsegueix que el segon i tercer objectiu tinguin èxit, ja seria un gran avenç. Pel que fa al primer, sóc conscient que la teorització que he presentat planteja molts dubtes sobre la naturalesa del treball crític, sobre la veritat, sobre el coneixement i sobre el significat de tots ells, que no he pogut tractar amb detall en aquesta ponència. En realitat, d'alguna manera he plantejat molts més dubtes que respostes, però potser hauria de ser així en una pràctica crítica.

JOHN O'REGAN
Oxford Brookes University

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ADORNO, Teodor W. (1957), «Television and the Patterns of Mass Culture», dins B. Rosenberg & W. D. Manning (eds.), *Mass Culture: The Popular Arts in America*, New York, The Free Press, pp.474-488.
- (1967), *Prisms*, Londres, Neville Spearman. [1955, *Primen*, Frankfurt, Shurkamp.]
- (1973), *Negative Dialectics*, New York, Continuum. [1966, 1a ed.]
- (1974), *Minima Moralia: Reflections from Damaged Life*, London, Verso. [1951, *Minima moralia. Reflexionen aus dem beschädigten Leben*, Frankfurt, Suhrkamp.]
- (1994), *The Stars Down to Earth*, London, Routledge.
- (2000), *The Adorno Reader*, B. O'Connor (ed.), Oxford, Blackwell.
- BENHABIB, Seyla (1992), «Models of Public Space: Hannah Arendt, The Liberal Tradition, and Jürgen Habermas», dins C. Calhoun (ed.), *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge MA, MIT, pp. 73-98.
- BORRADORI, Giovanna (2003), *Philosophy in a Time of Terror: Dialogues with Jürgen Habermas and Jacques Derrida*, Chicago, University of Chicago Press.
- BOURDIEU, Pierre (1991), *Language and Symbolic Power*, Cambridge, Polity Press. [1982, *Ce que parler veut dire: l'économie des échanges linguistiques*, Paris, Fayard.]
- CHOULIARAKI, Lilie & FAIRCLOUGH, Norman (1999), *Discourse in Late Modernity*, Edinburgh, Edinburgh University Press.
- DERRIDA, Jacques (1976), *Of Grammatology*, Baltimore, John Hopkins University Press. [1967, 1a ed.]
- (1981), *Positions*, London, The Athlone Press. [1972, *Positions: entretiens*. Paris, Minuit.]
- (1988), *Limited Inc*, Evanston, North Western University Press.
- (1995), *Points: Interviews, 1974-1994*, Stanford CA, Stanford University Press.

- FAIRCLOUGH, Norman (1989), *Language and Power*, London, Longman. [2001, 2a ed.]
- (1992), *Discourse and Social Change*, Cambridge, Polity Press.
- (1995), *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, London, Longman.
- (1999), «Global Capitalism and Critical Awareness of Language», *Language Awareness*, 8 (2), pp. 71-83.
- (2003), *Analysing Discourse*, London, Routledge.
- FOUCAULT, Michel (1980), *Power/Knowledge: Selected interviews and other writings*, Brighton, Harvester Press.
- (1981), «The Order of Discourse» dins R. Young (ed.), *Untying the Text*, London, Routledge and Kegan Paul, pp. 48-78. [1971, *L'ordre du discours*, Paris, Gallimard.]
- (1989), *The Archaeology of Knowledge*, London, Routledge. [1969, *L'archéologie du savoir*, Paris, Gallimard.]
- FOWLER, Roger (1996), «Critical Linguistics» dins C. R. Caldas-Coulthard & M. Coulthard (eds.), *Texts and Practices*, London, Routledge, pp. 1-14.
- FOWLER, Roger, R. HODGE, G. R. KRESS & T. TREW, eds. (1979), *Language and Control*, London, Routledge and Kegan Paul.
- FRASER, Nancy (1992), «Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy» dins C. Calhoun (ed.), *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge MA, MIT, pp. 108-142.
- GIDDENS, Anthony (1990), *The Consequences of Modernity*, Cambridge, Polity Press.
- HABERMAS, Jürgen (1984), *The Theory of Communicative Action, Reason and the Rationalisation of Society* (Vol. 1), London, Heinemann.
- (1987a), *The Philosophical Discourse of Modernity*, Cambridge, Polity Press. [1985, *Der philosophische Diskurs der Moderne*, Frankfurt am Main, Suhrkamp.]
- (1987b), *The Theory of Communicative Action, Lifeworld and System: Reason and the Rationalisation of Society* (Vol. 2), London, Heinemann. [1981, *Theorie des Kommunikativen Handelns*, Frankfurt am Main, Suhrkamp.]
- (1989), *The Structural Transformation of the Public Sphere*, Cambridge, Polity Press. [1962, *Strukturwandel der Öffentlichkeit*, Neuwied: Luchterhand.]
- (1992), «Further Reflections on the Public Sphere», dins C. Calhoun (ed.), *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge MA, MIT Press, pp. 421-479.
- (1996), *The Habermas Reader*, W. Outhwaite (ed.), Cambridge, Polity Press.
- HALL, Stuart (1990), «Encoding/Decoding», dins S. Hall, D. Hobson, A. Lowe & P. Willis (eds.), *Culture, Media, Language*, London, Unwin Hyman, pp. 128-138.
- HALLIDAY, M. A. K. (1978), *Language as a Social Semiotic: the Social Interpretation of Language and Meaning*, London, Edward Arnold.
- (1994), *An Introduction to Functional Grammar* (2a ed.), London, Edward Arnold.
- HALLIDAY, M. A. K. & R. HASAN (1976), *Cohesion in English*, London, Longman.
- (1989), *Language, context and text: aspects of language in a social-semiotic perspective*, Oxford, Oxford University Press.
- HARVEY, David (1990), *The Condition of Postmodernity*, Oxford, Blackwell.
- JAMESON, Fredric (1998), *The Cultural Turn: Selected Writings on the Postmodern*, London, Verso.

- KRESS, Gunther R. (2000), «Design and Transformation», dins B. Cope & M. Kalantzis (eds.), *Multiliteracies: Literacy Learning and the Design of Social Futures*, London, Routledge, pp. 153-161.
- KRESS, Gunther R. & Robert HODGE (1979), *Language as Ideology*, London, Routledge and Kegan Paul.
- KRESS, Gunther R. & Teun VAN LEEUWEN (1996), *Reading Images: The Grammar of Visual Design*, London, Routledge.
- (1998), «Front Pages: (The Critical) Analysis of Newspaper Layout», dins A. Bell & P. Garrett (eds.), *Approaches to Media Discourse*, Oxford, Blackwell, pp. 186-220.
- LACLAU, E. & C. MOUFFE (1985), *Hegemony and Socialist Strategy*, London, Verso.
- O'REGAN, John P. (2002), *Knowledge, Discourse and Text: Critical Reading in Academic Contexts, Knowledge and Discourse 2*, Conference 'Knowledge and Discourse: Speculating on Disciplinary Futures', University of Hong Kong. [<http://ec.hku.hk.kd2/pdf/Theme2/O'Regan115.pdf>.]
- PENNYCOOK, Alastair (1994), «Incommensurable Discourses? », *Applied Linguistics*, 15/2, pp. 115-138.
- (2001), *Critical Applied Linguistics*, Mahwah NJ, Lawrence Erlbaum.
- SMITH, J. K. & D. K. DEEMER (2000), «The Problem of Criteria in an Age of Relativism», dins N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (eds.), *Handbook of Qualitative Research*, London, Sage, pp. 877-896. [2a ed.]
- THOMPSON, John B. (1991), *Ideology and Modern Culture*, Cambridge, Polity Press.
- TOOLAN, M. (1997), «What is critical discourse analysis and why are people saying such terrible things about it? », *Language and Literature*, 6/2, pp. 81-103.
- WALLACE, Catherine (1992), «Critical Literacy Awareness in the EFL Classroom», dins Norman Fairclough (ed.), *Critical Language Awareness*, Londres, Routledge, pp. 59-92.
- (2003), *Critical Reading in Language Education*, Basingstoke, Palgrave Macmillan.